

Tieslietu ministrija

Brīvības bulvāris 36, Rīga, LV-1536; tālr.: 67036801, 67036716, 67036721; fakss: 67210823, 67285575;
e-pasts: pasts@tm.gov.lv; www.tm.gov.lv

Rīgā

16.02.2024. Nr. 1-17/528

Uz 18.01.2024. Nr. 1-5/9
(TM reģ. Nr. 1-17/519)

Latvijas Republikas Tiesībsargam

Par uzturlīdzekļiem nozieguma rezultātā dzimušiem bērniem bez paternitātes

Tieslietu ministrijā 2024. gada 18. janvārī saņemts Latvijas Republikas Tiesībsarga (turpmāk – Tiesībsargs) pārstāves lūgums sniegt informāciju par iespējamiem risinājumiem uzturlīdzekļu piedziņai (izmaksai) bērnam, kas ieņemts noziedzīga nodarījuma pret dzimumneaizskaramību rezultātā, tas ir, iespēju izmantot kriminālprocesa ietvaros iegūtos pierādījumus par bērna izcelšanos civillietā par bērna paternitātes noteikšanu, kā arī uzturlīdzekļu piedziņai (izmaksai) bez bērna paternitātes noteikšanas un nepieciešamajiem grozījumiem tiesību aktos, lai nodrošinātu bērnu tiesības uz sociālo nodrošinājumu. Tieslietu ministrija ir izvērtējusi minēto iesniegumu un tam pievienoto Ģenerālprokuratūras 2023. gada 27. oktobra atbildes vēstuli un sadarbībā ar Uzturlīdzekļu garantiju fonda administrāciju (turpmāk – Fonda administrācija) sniedz šādu informāciju.

Tieslietu ministrija pievienojas Ģenerālprokuratūras viedoklim, proti, jautājumi, kas saistīti ar ziņu ierakstīšanu dzimšanas reģistrā, kā arī jautājumi par tālāku uzturlīdzekļu piedziņu bērnam, kas ieņemts noziedzīga nodarījuma pret dzimumneaizskaramību rezultātā, nebūtu risināmi krimināllietas, kurā veikts kriminālprocess par dzimumnoziegumiem, ietvaros. Tomēr kriminālprocesa laikā iegūtie pierādījumi atbilstoši Kriminālprocesa likuma 124. pantam vai arī nolēmums šādā krimināllietā neapšaubāmi var tikt izmantots fakta konstatācijai par bērna izcelsmi Civillikuma un Civilprocesa likuma noteiktajā kārtībā.

Spēkā esošais Civillikuma un Civilprocesa likuma regulējums par bērna izcelšanās noteikšanu ir pietiekams, lai personas, kurām ir tiesības celt prasību par paternitātes noteikšanu, varētu attiecīgi rīkoties. Proti, prasību par paternitātes noteikšanu var celt gan bērna māte, gan bērns pats, gan bērna aizbildnis, gan persona, no kuras bērns izcēlies (*Civilprocesa likuma 249. pants*). Izskatot prasību par paternitātes noteikšanu, tiesa ņem vērā jebkurus pierādījumus, ar kuriem iespējams pierādīt bērna izcelšanos no konkrētas personas vai izslēgt šādu faktu (*Civillikuma 157. panta otrā daļa*).

Tieslietu ministrijas ieskatā pieteiktā jautājuma kontekstā būtiski ir ētiskas dabas apsvērumi, kāpēc sievietes, kuru bērni dzimuši noziedzīga nodarījuma pret dzimumneaizskaramību rezultātā, nevēlas varmāku reģistrēt kā tēvu bērna dzimšanas reģistrā vai nevēršas tiesā ar prasību noteikt bērnam paternitāti. Šajā situācijā jāņem vērā ikvienas personas tiesības uz savas privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību (*Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8. panta 1. punkts*). Tāpat jāatceras, ka bērna vecāki ir tās personas, kas

primāri nodrošina bērna tiesību aizsardzību (*Bērnu tiesību aizsardzības likuma 5. panta pirmā daļa*). Tātad šīm sievietēm ir, no vienas puses, tiesības baudīt savas privātās dzīves neaizskaramību, un, no otras puses, jānodrošina bērna tiesību aizsardzība vislabākajā veidā.

Atbilstoši tiesību aktos noteiktajam, visām darbībām, kas tieši vai netieši skar vai var skart bērnu, neatkarīgi no personas, kas tās veic, prioritāri ir jānodrošina bērna tiesības un intereses (*Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6. panta otrā daļa*). Līdz ar to ikvienam vecākam jā rūpējas par bērna labāko interešu prioritāru ievērošanu. Bērnām, ciktāl iespējams, ir tiesības zināt savus vecākus un būt viņu aizgādībā (*Bērnu tiesību konvencijas 7.panta 1.punkts*). Tādējādi, analizējot tiesību normas, konstatējama mātes un bērna interešu kolīzija.

Atbilstoši Eiropas Cilvēktiesību tiesas (turpmāk – ECT) iedibinātajai praksei lietās attiecībā uz privātās dzīves neaizskaramību kontekstā ar bērna izcelšanās noteikšanu ir vērtējamas un samērojamas visu iesaistīto personu tiesības un intereses, nodrošinot taisnīgu līdzsvaru starp konkurējošām tiesībām un interesēm (*ECT 20.12.2007. spriedums lietā Nr. 23890/02 Phinikariodu v. Cyprus, 53. punkts. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-84106>; ECT 15.01.2013. spriedums lietā Nr. 7361/05 Laakso v. Finland, 46. punkts. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-115861>*). Līdz ar to, Tieslietu ministrijas ieskatā, iestādēm jārespektē bērna mātes lēmums nenoteikt paternitāti bērnam, kas dzimis noziedzīga nodarījuma pret dzimumneaizskaramību rezultātā.

Savukārt attiecībā uz uzturlīdzekļu izmaksu no Uzturlīdzekļu garantiju fonda, norādāms, ka uzturlīdzekļu maksāšanas pienākums izriet no civiltiesiski nodibinātām vecāka un bērna tiesiskajām attiecībām, tādējādi paternitātes noteikšana šobrīd ir priekšnoteikums uzturlīdzekļu maksāšanas pienākumam. Arī Uzturlīdzekļu garantiju fonda likums nosaka, ka uzturlīdzekļi tiek izmaksāti bērna vecāka vietā. Kā jau Ģenerālprokuratūras atbildes vēstulē norādīts, pašreizējā regulējuma ietvaros nav šķēršļu saņemt uzturlīdzekļus bērna uzturam, ja bērna māte ir veikusi nepieciešamos pasākumus paternitātes noteikšanai.

Bērnu, jaunatnes un ģimenes attīstības pamatnostādņēs 2022.-2027.gadam (turpmāk – pamatnostādnes) secināts, ka nepieciešams pievērst īpašu uzmanību bērniem, kuriem nav noteikta paternitāte, lai nodrošinātu šo bērnu vienlīdzīgas tiesības uz materiālo nodrošinājumu no valsts puses. Uzsvērāms, ka pamatnostādņēs iezīmēta plašāka problēma. Proti, iemesli, kuru dēļ bērnam netiek noteikta paternitāte, var būt dažādi, ne tikai saistīti ar to, ka bērns ticis ieņemts noziedzīga nodarījuma rezultātā.

Lai novērstu diskrimināciju pret bērniem, kuru paternitāte nav noteikta, Tieslietu ministrijas ieskatā ir būtiski jautājumu, kad bērns piedzimis noziedzīga nodarījuma rezultātā, neaplūkot un nerisināt atrauti no citiem gadījumiem, kad bērnam nav noteikta paternitāte. Būtiski ir sniegt nepieciešamo atbalstu ikvienai ģimenei ar bērniem, kurai tas vajadzīgs, tostarp, ģimenēm, kurās par bērnu rūpējas viens pieaugušais, neatkarīgi no tā, vai bērnam paternitāte ir noteikta un neatkarīgi no bērna ieņemšanas veida. Līdz ar to Tieslietu ministrijas ieskatā iespējams risinājums norādītajai problēmai būtu jauna atbalsta veida radīšana bērniem, kuriem nav noteikta paternitāte. Tādējādi atbalsts tiktu sniegts ne tikai bērniem, kuri dzimuši noziedzīga nodarījuma rezultātā, bet arī tiem bērniem, kuriem citu iemeslu dēļ paternitāte nav noteikta.

Tieslietu ministrijas ieskatā, uzturlīdzekļu izmaksa no Uzturlīdzekļu garantiju fonda (turpmāk – Fonds) nebūtu vērtējams kā iespējams materiālais nodrošinājums bērnu, kuriem nav noteikta paternitāte, tiesību īstenošanai. Gadījumā, ja tiktu paplašināts Fonda līdzekļu izmantošanas mērķis un turpmāk no Fonda tiktu izmaksāti uzturlīdzekļi bērnam, kuram nav noteikta paternitāte, tiktu konceptuāli mainīta no Fonda izmaksājamo uzturlīdzekļu būtība, daļu no tiem pielīdzinot sociālam atbalstam. Uzturlīdzekļu garantiju fonda likums noteic, ka gadījumos, kad bērna vecāks nepilda tiesas noteikto pienākumu maksāt uzturlīdzekļus un piedziņa no viņa nav iespējama vai uzturlīdzekļu maksāšanas pienākums ir noteikts administratīvā procesa kārtībā, uzturlīdzekļus bērnam izmaksā no Fonda. Vecākam ir pienākums viņa vietā izmaksātos līdzekļus un likumiskos procentus Fondam atmaksāt, bet, ja tas netiek veikts labprātīgi, Uzturlīdzekļu garantiju fonda administrācijai ir pienākums vērst regresa piedziņu pret personu, kuras vietā uzturlīdzekļi ir izmaksāti. Uzturlīdzekļu parādam nav noilguma, tas netiek dzēsts fiziskās personas

maksātspējas procesa ietvaros. Papildus norādāms, ka uzturlīdzekļu nemaksātājiem tiek piemēroti vairāki ierobežojumi – par parādniekiem tiek publiskotas ziņas portālā www.latvija.lv, parādniekiem tiek piemērots transportlīdzekļu vadīšanas tiesību un šaujamo ierociņu izmantošanas aizliegums, var tikt piemērota kriminālatbildība par Uzturlīdzekļu garantiju fonda administrācijas lēmuma nepildīšanu un citi ierobežojumi. Lai nodrošinātu nulles toleranci pret uzturlīdzekļu parādniekiem ir būtiski saglabāt regulējumu, atbilstoši kuram Fonda administrācija uz laiku aizstāj vecāku, kurš nemaksā uzturlīdzekļus, vēršoties pret šo vecāku un atgūstot no Fonda izmaksātos līdzekļus.

Ar cieņu
valsts sekretāra vietniece
tiesu jautājumos

I. Ilgaža